

Nihilisme?
gjensyn etter 66 år

**Initiativ ved Arneberg forlag:
‘Tankar om livet’**

ungdomsskrift

medisinstudent, 21 år

oppstyr

mening (med/i livet)?

universelt gyldige prinsipp?

- allment

- spesielt (etter andre verdenskrig)

litterært og argumentativt

religion

vitskap

filosofi

Religion?

argumentasjon, ut frå 'det vondes problem',

**stadig aktuell;
situasjonen, ein annan**

Religion i dag: så mangt ... éin gud, mange gudar, ingen gud; god gud, vond gud; gode og vonde makter; heksetru, gammel og ny; djevledyrking i ulike former; etc.

‘religion’ → mangetydig (Arne Næss:To!)

må tolke og presisere! (jf Arne Næss, *ELE* ...)

Fortener alle ‘religionar’ spesiell respekt, spesielt juridisk vern, og spesiell økonomisk støtte?

Tre skriftbaserte monoteistiske religionar

- jødedom, kristendom, islam

Felles utfordring → **Det vondes problem:**

dersom Gud er allmektig, allvitande og allgod,

kor kjem det vonde i verda ifrå?

- Menneskets frie vilje**
- Rettferdig straff**
- Preventivt**
- Er egentleg ikkje vondt**

2 eksempel: (i) sterkt ubehag pga juks ved mastergrad, (ii) barn i Gaza med avspregde armar og bein

Kor var Guds reddande hand i Auschwitz?

**Gud, ikkje allmektig? ikkje allvitande? ikkje allgod?
(til tider) avmektig, uvitande, eller vondskapsfull?**

I så fall, monoteismen kan slå om i monosatanisme!

I så fall, djevledyrking! I så fall, ufrivillig blasfemi!

Ofte hos personar som ser på seg sjølve som spesielt rett-truande.

Skriftbasert monoteisme

tolking av skrifter frå føremoderne tider, anvendt på moderne samfunn

Utfordringar: med tanke på det som står i der, og det som ikkje står der, men som er viktig i moderne samfunn

moderne samfunn: vitenskapsbaserte og institusjonelt differensierte samfunn, i djupe kriser på mange plan

**grunn til moderasjon,
i veremåte og i handlingar**

hadde gjerne sett meir av dette:

- **Undring** (eksistensielt og kosmologisk)
- **Teologi** (som hos Thomas Aquinas, Cusanus, eller Peter Rohs)
- **Religiøse språkhandlingar** (som målber respekt og ærefrykt for sårbart liv)

Den geopolitiske situasjonen er blitt verre, på fleire måtar

Det berører alle dei tre monoteistiske religionane,

jødedom, kristendom, islam – for eksempel:

Jødedom. Jf Netanyahu-regimet og krigen på Gaza; jf t.d.

Daniella Weiss, som gir full støtte til krigen og

koloniseringa, ut frå ei ukritisk lesing av utvalde bibel-

tekstar; jf intervju på NRK, ved Yama Wolasmal.

Kristendom. Jf kristen-sionistar i USA, som ser med entusiasme fram til verdas undergang og at Kristus skal komme tilbake som krigsherre på ein kvit hest; jf NRK, Trygdekontoret, med filmen *‘Praying for Armageddon’*.

Islam. Jf IS og ei lang rekke religiøst motiverte terrorist-anslag, t.d. i Frankrike; herunder Samuel Paty, læraren som fekk halsen skoren over på open gate, og Dominique Bernard, stukken ned på skulen der han underviste.

Implikasjonar m.a. for skulepolitikken – t.d. for undervisningsopplegget i religion og etikk:

Open og ærleg religionskritikk (jf. Kant, *‘durch Kritik geläutert’*), også ut frå vitskapsfilosofi og modernitetsteori (tilpassa alderstrinn og andre spesielle føresetnader).

Vitskapane, grunnngje universelle prinsipp?

Empirisk? – kan ikkje gå frå ‘er’ til ‘bør’

Deduktivt? – sirkulært eller desisjonistisk

Historiske dannelsingsprosessar? (Hegel, Heidegger, Habermas...)

Overlappande konsensus, fornuftige personar? (Rawls)

felles for alle vitenskapar ved eit forskingsorientert universitet:

doktordisputas (eller liknande), kvalitetssikring:
oppsøke motargument, i open diskusjon med andre (jf John Stuart Mill); ikkje ‘argumentofob’!

open for alternative perspektiv (alternative begrep) om same tematikk. Vite kva ein kan, og ikkje kan! (‘to ting ein student skal lære: lære ein modell og at modellen ikkje er realiteten.’)

**Normativt prinsipp: ytringsfridom
konstitutivt vilkår (for vitenskapleg verksemd)**

**§ 100 Gr.lov: sanningssøking, autonomi,
demokrati**

**Demokrati: verneplikt og skuleplikt (som
myndig statsborgar)**

rett → plikt

Ulike vitenskapar → ulike yrke → ulike institusjonar → med sine konstitutive roller, normer, kompetansekrav

Moderne samfunn: vitenskapsbaserte → institusjonelt differensiert

Samfunnsborgarane: ulike roller og identitetar

t.d.: rettsstat versus klan-samfunn

‘kan ikkje spele sjakk og ludo samtidig’

‘Moderne samfunn’ – her:

- vitenskapsbaserte,**
- institusjonelt differensierte,**
- i djupe og komplekse kriser på mange plan**

Samtidig: ‘multiple modernities’

**ut frå ulike naturgitte vilkår og ulike
institusjonsbaserte dannelsingsprosessar**

- gode, fleirfagelege og diskusjonsorienterte **universitet og høgskular**, med fast offentleg støtte,
- god og gratis **skulegang og allmennutdanning** for alle,
- vitskapsfilosofisk opplyste journalistar og mediefolk, i **seriøse media** (fjernsyn, radio, presse, forlag) med målretta statsstøtte,
- **levelege livsvilkår for folk flest** ('soup, soap, salvation'),
- melioristisk og realistisk innsats for **statlege og samfunnsmessige institusjonar**, og for diskursiv revitalisering av politiske parti.

**transcendentalpragmatikk (Karl-Otto Apel),
eksempel-baserte analysar av (tale)handlingar
(den seine Wittgenstein)**

‘gradualistisk’ og ‘melioristisk’

jf referansar

Nihilisme? – første utgåve 1958, fjerde utgåve 2024; engelsk utgåve 1972, tilgjengeleg på heimesida, gunnarskirbekk.no/

Notes in retrospect, 2013; tilgjengeleg på heimesida.

Den filosofiske uroa – i spenninga mellom tru og tvil, 2005.

Rasjonalitet og modernitet, 2009; engelsk original, *Rationality and Modernity*, 1993; fransk 1999, tysk 2002.

Norsk og moderne, 2010; engelsk versjon, *Multiple Modernities. A Tale of Scandinavian Experiences*, 2011; kinesisk 2013, russisk 2017.

Philosophie der Moderne, 2017.

Epistemic Challenges in a Modern World, 2019.

Religion i moderne samfunn, 2021; engelsk utgåve 2024.